

*До Львівського державного університету
внутрішніх справ*

ВІДГУК
офіційного опонента доктора юридичних наук,
професора Олександра Дудорова
на дисертацію Віталія Дубаса
«Кримінально-правові засоби протидії
корупційним кримінальним правопорушенням в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Протягом останніх 20 років проблематика протидії корупції в Україні перебуває (значною мірою під впливом євроінтеграційних процесів і політичних чинників) у сфері посиленої уваги з боку законодавця, юридичної науки, ЗМІ, суспільства загалом. Так, влітку минулого року НАЗК опублікувало звіт результатів 3-го національного опитування населення та представників бізнесу для комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні. За даними опитування населення, корупція посіла 3-тє місце (після високої вартості життя і воєнних дій) серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам. За даними ж опитування представників бізнесу, корупція посіла 2-е місце (більше 70 % вітчизняних підприємців вважають її дуже серйозною проблемою).

За всієї значимості різноманітних аспектів протидії та запобігання корупції первинним, за логікою речей, є і повинен бути матеріальний кримінальний закон. Адже саме він спрямовує професійну діяльність правозастосувачів, описуючи, які соціально шкідливі акти поведінки з ознаками корупції заборонено, та визначаючи, які кримінально-правові наслідки мають наставати у випадках порушення тих чи інших заборон.

В Засадах державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки, затверджених Законом України від 20 червня 2022 р., як одну з проблем,

вирішенню якої має сприяти реалізація цього програмного документа, названо суперечність окремих положень кримінального законодавства України про відповідальність за корупційні делікти міжнародним стандартам у цій сфері, а так само неузгодженість вказаних положень між собою та з положеннями кримінального процесуального законодавства і Закону України «Про запобігання корупції». Як наслідок, у значній частині випадків особи, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення, звільняються від кримінальної відповідальності та/або покарання. До очікуваних стратегічних результатів віднесено з-поміж іншого те, що санкції за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень є пропорційними і такими, що мають значний забезпечувальний і превентивний ефект, а слідча та судова практика притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, є сталою і передбачуваною.

Відбиття в Антикорупційній стратегії–2025 проблематики кримінально-правових наслідків вчинення зазначених деліктів, будучи одним із свідчень професійності розробників цього документа, заслуговує на схвальну оцінку. Справа в тому, що нюанси кримінально-правової кваліфікації, тонкощі кримінально-правової характеристики певних кримінальних правопорушень, інші значимі проблеми Загальної та Особливої частин КК України значною мірою втрачають сенс, якщо за вчинене кримінальне правопорушення не призначається справедливе покарання або (та) не застосовується інший належний кримінально-правовий засіб чи якщо останній не виконується у встановленому порядку. Наукова обґрунтованість побудови санкцій кримінально-правових норм має не менше значення, ніж правильне конструювання їх диспозицій, а чинному КК України, як відомо, бракує виваженого, кваліфікованого підходу до побудови санкцій. Сказане стосується і санкцій статей КК України, присвячених корупційним кримінальним правопорушенням і кримінальним правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Чергова законодавча ініціатива у царині кримінально-правових наслідків

вчинення корупційних деліктів, яка засвідчує актуальність обраної В. Дубасом тематики, пов'язана з тим, що розробленою на виконання Антикорупційної стратегії–2025 постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки» передбачено розроблення законопроекту про врегулювання угод у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень. У цьому законопроекті має бути передбачено, зокрема, можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі укладення угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ.

Так сталося, що у довгоочікуваній постанові Великої Палати Верховного Суду від 29 березня 2023 р. у справі № 947/10464/21 не міститься відповіді на злободенне матеріально-правове питання про правомірність звільнення корупціонерів від відбування покарання з випробуванням на підставі угод про визнання винуватості. У цій постанові зроблено висновок про відсутність процесуальної можливості вирішити окреслену Касаційним кримінальним судом Верховного Суду проблему застосування ст. 75 КК України (касаційне провадження закрите з формальних підстав при тому, що можливість проігнорувати «букву» процесуального закону впливала зі ст. 129 Конституції України, відповідно до якої суддя, здійснюючи правосуддя, керується верховенством права). Великій Палаті Верховного Суду, як зазначили її окремі члени, з огляду на необхідність забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики, слід було зробити висновок щодо відповідності вимогам КК України угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні про корупційне кримінальне правопорушення, однією з умов якої є звільнення особи від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України. Таким чином, і це питання потребує законодавчого врегулювання, а висуненню виважених пропозицій *de lege ferenda* має передувати проведення наукових розвідок.

Дуже наочно контраверсійність, а отже, злободенність проблематики

кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням демонструє суспільний резонанс, викликаний обговоренням законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо прирівняння караності корупційних кримінальних правопорушень до державної зради на період воєнного стану в Україні» (№ 9659 від 30.08.2023 р.). Зокрема, варто звернути увагу на те, що у пояснювальній записці відсутня інформація про те, чи вивчалась розробниками згаданого законопроекту релевантна судова практика, і чи «сигналізує» вона про неоптимальність санкцій тих кримінально-правових заборон, «правонаступником» яких на час війни має стати ст. 111-3 КК України «Вчинення корупційного кримінального правопорушення під час дії правового режиму воєнного стану». Цілком очевидно, що без звернення до реалій і тенденцій правозастосування та їх ретельного аналізу відповідні міркування розробників цього законопроекту, явно розробленого на догоду кон'юнктурним політичним гаслам, є умоглядними і позбавлені належної обґрунтованості.

Актуальності обраній темі додає розроблення проєкту нового КК України, в якому питання караності кримінальних правопорушень (включаючи корупційні), а також застосування відмінних від покарань кримінально-правових засобів пропонується вирішувати кардинально інакше порівняно з тим, як це зроблено в чинному кримінальному законі. Так, утілена у проєкті КК України ідея типізації санкцій, їх «прив'язування» до ступенів тяжкості кримінальних правопорушень і переміщення санкцій з Особливої до Загальної частини кримінального закону доволі жорстко критикується, зокрема, на тій підставі, що це істотно ускладнить розуміння покарання, яке може бути призначене за вчинення певного кримінально протиправного діяння. Неоднозначну оцінку фахівців отримала й відбита у проєкті КК України ідея мінімальної кількості покарань, яких, вочевидь, недостатньо для індивідуалізації кримінально-правового впливу, проблему чого розробники проєкту намагаються вирішити за рахунок запровадження значної кількості кримінально-правових засобів, які не є покаранням.

Наукова обґрунтованість, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Наукова обґрунтованість переважної більшості положень, які становлять наукову новизну (с. 30–33), загальних висновків (с. 181–185), а також пропозицій *de lege ferenda* (с. 278–304) забезпечується широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, веденням коректної полеміки, використанням низки різноманітних методів пізнання (с. 29–30), вдало підібраних з урахуванням предмета дисертаційного дослідження, продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила автору не лише виконати поставлені перед собою завдання (с. 28–29), а й продемонструвати свої знання теорії кримінального права, компетентно висловившись із низки складних кримінально-правових проблем (вчення про пеналізацію і призначення покарання, роль заохочення у кримінально-правовому регулюванні, дія в часі рішень Конституційного Суду України тощо).

У своїх міркуваннях дисертант спирається на надбання кримінально-правової науки, матеріали законопроектів (включаючи проєкт нового КК України) і супровідні матеріали до них, статистичні дані, рішення Конституційного Суду України, досвід зарубіжного законодавця, правові позиції ЄСПЛ, міжнародно-правові документи, дані соціологічних опитувань.

Особливостями джерельної бази дисертаційного дослідження В. Дубаса є систематичне: а) використання здобутків таких галузей знань людини, як загальна теорія права, філософія, логіка, наукознавство; б) звернення до таких новітніх документів, як Антикорупційна стратегія–2025 роки і Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки, а також документів Групи держав проти корупції (GRECO).

Висвітлюючи у розділі 3 дисертації питання застосування каральних кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням в Україні, здобувач доречно сповідує комплексний підхід і розкриває у взаємозв'язку проблематику потенційної і фактичної караності досліджуваних деліктів. Як слушно зазначається в юридичній літературі

(А. Музика, О. Горох), інститут покарання сам по собі, у відриві від іншого інституту – призначення покарання – вельми «німецький». Звісно, можна сконструювати близькі до ідеальних кримінально-правові санкції, але практика їх застосування з різних причин може стати такою, що від ідеалів не залишиться і сліду. Крім цього, пеналогія як вчення про покарання, охоплюючи з-поміж іншого питання призначення покарання і звільнення від його відбування, орієнтує дослідників на комплексне розв'язання проблем караності кримінальних правопорушень.

Не є секретом, що основна проблема невідворотності й адекватності кримінально-правового впливу на поведінку порушників кримінально-правових заборон, зокрема й антикорупційного спрямування, лежить на сьогодні не стільки у законодавчій, скільки у правозастосовній площині. З огляду на сказане, цінність і переконливість наведених у дисертації теоретичних суджень і пропозицій, спрямованих на вдосконалення кримінального і кримінального процесуального законодавства України, неабияк зростають з огляду на особистість здобувача, який як суддя ВАКС щоденно застосовує кримінально-правові засоби протидії корупційним кримінальним правопорушенням та обізнаний з пов'язаними з цим проблемами і складнощами набагато краще порівняно з тими, хто вивчає зазначену тематику лише з теоретичного боку. До слова доречним є включення в емпіричну базу дисертаційного дослідження особистого досвіду здобувача як судді ВАКС (с. 30).

До наведених у дисертації положень, які характеризуються (повністю або частково) новизною і достатньою мірою аргументовані здобувачем, є підстави віднести положення про:

коло тих кримінально-правових проблем, які, попри належність обраної тематики до числа активно досліджуваних у правничій науці, потребують подальшого вивчення, і, зокрема, недостатність уваги попередників до питання ефективності кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням;

поділ кримінально-правових засобів протидії корупції на каральні і

заохочувальні і складність пошуку їх балансу у законотворенні і правозастосуванні;

необхідність оптимізації санкцій багатьох статей КК України про відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення і кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією;

автономність *de lege lata* поняття «корупційне правопорушення» (Закон України «Про запобігання корупції») і переліку корупційних кримінальних правопорушень (примітка ст. 45 КК України), помилковість згадування у цьому переліку діянь, передбачених ст. 210 і ст. 320 КК України, і безпідставність визнання корупційними кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366² і ст. 366³ КК України;

необхідність істотного збільшення строку, на який за вчинення тяжкого чи особливо тяжкого корупційного злочину має як додаткове покарання призначатись позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

правомірність застосування ч. 2 ст. 75 КК України щодо корупціонерів і водночас (задля забезпечення правової визначеності) доцільність уточнення цієї кримінально-правової норми;

український негативний вплив на кримінально-правову боротьбу з корупцією рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 р. № 13-р/2020;

закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності як такий собі «легальний» механізм уникнення кримінальної відповідальності за скоєне, який породжує негативні наслідки для протидії корупційним кримінальним правопорушенням і кримінальним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, і зумовлену цією обставиною необхідність внесення змін до ст. 49 КК України.

У дисертації наводиться й чимало інших цікавих і слушних наукових

положень, ідей, висновків.

Зокрема, здобувач переконливо доводить, що кримінальне процесуальне законодавство України потребує оптимізації з тим, що підвищити ефективність судового розгляду відповідних кримінальних справ і досягнути завдань кримінального судочинства. З цією метою ініціюється внесення змін до низки статей КПК України. І якщо раніше подібні пропозиції могли сприйматись критично (мовляв це вихід за межі 12.00.08 як наукової спеціальності), то чинні нормативні вимоги до написання і захисту дисертацій, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», «легалізують» висунення подібних «міжгалузевих» пропозицій *de lege ferenda*.

Основні положення дисертації відображено у 21 науковій публікації, серед яких: 4 наукові статті у вітчизняних виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань України; 1 наукова стаття у зарубіжному науковому правовому виданні; 16 тез у збірках матеріалів науково-практичних заходів. Публікації здобувача свідчать про його послідовну і достатньою мірою тривалу роботу з досягнення поставленої мети.

Оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, що містяться у науковій праці, загалом характеризуються аргументованістю і послідовністю.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності – плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Водночас ознайомлення із кваліфікаційною науковою роботою В. Дубаса дозволяє висловити *окремі побажання і критичні судження*.

1. Автором запропоновано оригінальну класифікацію кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням, яка, на переконання здобувача, дозволяє наочно зобразити систему відповідних кримінально-правових засобів, які розміщені у різних розділах Загальної й Особливої частин КК України та які перебувають у юридичному взаємозв'язку

(с. 181).

Після ознайомлення з відповідною класифікацією виникає питання, чи доречно (логічно) виокремлювати у згаданій системі засоби-заборони, тобто засоби, які судам заборонено застосовувати в кримінальних провадженнях у справах про корупційні кримінальні правопорушення і кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією (с. 51, 62–63), і законодавче закріплення сукупності яких (засобів) засвідчує існування в сьогоднішній Україні специфічного (жорсткого) кримінально-правового режиму протидії корупційній злочинності. Адже з авторського визначення поняття «кримінально-правовий засіб протидії корупційним кримінальним правопорушенням» (с. 30, 181) випливає, що це лише такий засіб, який *може бути застосований/застосовується* до особи, винуватої у вчиненні певного кримінального правопорушення.

Принагідно зверну увагу на те, що здобувач схвально оцінює існування відповідних кримінально-правових засобів-заборон, зазначаючи, що вони мають значне превентивне значення для кримінально-правової протидії корупції, унеможливають суб'єктивні підходи судів при прийнятті рішення про притягнення особи до кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення і спрямовані на досягнення невідворотності такої кримінальної відповідальності (с. 63). З урахуванням того, що пан Віталій сподівається на успішність зусиль Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України, яка розробляє проект нового Кримінального кодексу України (с. 66–67), було б цікаво почути думку дисертанта з приводу відмови розробників цього документа від закріпленого у чинному КК України жорсткого кримінально-правового режиму протидії корупційним деліктам. Тим більше, що цей режим навряд чи може бути оцінений інакше як прояв недовіри держави в особі парламенту до суддівського корпусу, не спроможного (треба так розуміти) кваліфіковано застосовувати «пільгові» положення Загальної частини КК України щодо порушників антикорупційного законодавства. Можливо, спеціальний (жорсткий)

кримінально-правовий режим протидії корупції має бути збережений стосовно так званих гранд-корупціонерів, заради боротьби зі злочинами яких в Україні і створювалась новітня антикорупційна інфраструктура (НАБУ, САП, ВАКС)?

Цікавим і новаторським є виокремлення в авторській класифікації відповідних кримінально-правових засобів засобів-рефлексів (ст. ст. 49, 69¹, 80, 83, 84 КК України), якими суд зобов'язаний реагувати на вчинене у зв'язку із настанням невідворотних правових підстав (с. 61–62). При цьому на с. 62 дисертації можна прочитати, що засоби-рефлекси за своєю правовою суттю не спрямовані на протидію корупційним кримінальним правопорушенням. Чи узгоджується це твердження здобувача з його іншим висловлюванням – про те, що всі виокремлені ним кримінально-правові засоби в сукупності мають важливе значення в контексті забезпечення як невідворотності кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, так і протидії їм (с. 63)? Адже, з огляду на зміст ст. ст. 49, 69¹, 80, 83, 84 КК України, передбачені ними засоби, названі здобувачем «рефлексами», явно не спрямовані на забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності.

2. До положень, які становлять наукову новизну (рубрика «вперше»), дисертант відніс авторське визначення поняття «кримінально-правовий засіб протидії корупційним кримінальним правопорушенням», розуміючи під таким засобом сукупність положень закону про кримінальну відповідальність, що застосовуються винятково до корупційних кримінальних правопорушень як інструменти кримінально-правового регулювання протидії їх вчиненню (с. 31, 52, 181). Наведене визначення спонукає висловити щонайменше такі міркування.

Чи є підстави вести мову про винятковість відповідних кримінально-правових засобів, якщо виокремлені здобувачем у межах оригінальної класифікації засоби-антецеденти (покарання; спеціальна конфіскація; звільнення від відбування покарання на підставі угоди про визнання винуватості), засоби-консеквенти (обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням; судимість) і засоби-

рефлекси (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності; призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання; звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строку давності виконання обвинувального вироку; звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; звільнення від відбування покарання за хворобою) суд має/може застосовувати і до тих, хто вчинив кримінальні правопорушення, відмінні від корупційних? Визначення ж (дефінування) – це логічний прийом, який дозволяє з-поміж іншого здійснити специфікацію об'єкта, що вивчається, тобто сформулювати критерії, за якими цей об'єкт відрізняється від інших.

Некоректним є пропоноване дисертантом ототожнення кримінально-правового засобу і положення закону про кримінальну відповідальність. У цьому сенсі в кращий бік відрізняється сформульоване у ч. 1 ст. 3.1.1 проекту КК України визначення поняття кримінально-правового засобу, під яким розуміються передбачені цим Кодексом обмеження прав особи або покладення на неї обов'язків, що застосовуються судом у разі вчинення кримінального правопорушення чи іншого передбаченого цим Кодексом протиправного діяння. Щоправда, і це визначення не є бездоганим (див.: Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf>).

Взагалі вважаю, що висуненню авторського визначення поняття «кримінально-правовий засіб протидії корупційним кримінальним правопорушенням» мало б передувати ретельне з'ясування того, які явища правової дійсності у сучасній правничій науці України розцінюються як кримінально-правові засоби та які підходи до їх класифікації обстоюють різні науковці. На жаль, у підрозділі 1.2 «Місце та роль кримінально-правових засобів в системі правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням» відповідні напрацювання попередників знайшли доволі

поверхове і фрагментарне висвітлення.

3. Поділяючи кримінально-правові засоби протидії корупційним кримінальним правопорушенням на каральні і репресивні, дисертант значну увагу у своїй роботі цілком доречно звертає на проблематику кримінально-правового заохочення, під яким зазвичай розуміють стимулювання позитивної (соціально-корисної) посткримінальної поведінки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення і кримінально-правове обтяження для якої у зв'язку із зазначеною поведінкою усувається або мінімізується.

При цьому міркування здобувача щодо правової природи звільнення корупціонера від відбування покарання на підставі угоди про визнання винуватості видаються не зовсім послідовними. З одного боку, звільнення від відбування покарання, регламентоване ч. 2 ст. 75 КК України, в авторській системі кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням позначено як *карально-спеціалізований засіб* (с. 50, 58, 61). З іншого, гостро дискусійне у теорії кримінального права і практиці правозастосування питання про правомірність звільнення корупціонерів від відбування покарання з випробуванням на підставі угод про визнання винуватості висвітлюється у підрозділі 3.1 дисертації під назвою «Застосування *заохочувальних* кримінально-правових засобів щодо протидії корупційним кримінальним правопорушенням в Україні».

Крім того, кримінально-правове заохочення у сфері протидії корупції не варто обмежувати лише звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі угод про визнання винуватості. Адже класичною заохочувальною нормою є ч. 5 ст. 354 КК України, яка закріплює спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності і згідно з якою особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368³, 368⁴, 369, 369² КК України, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про

підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Як відомо, корупційні злочини, пов'язані з наданням та одержанням неправомірної вигоди, зазвичай носять прихований та узгоджувальний характер, а тому має бути створене законодавче підґрунтя для співпраці однієї зі сторін такої «угоди» з правоохоронними органами і розриву кругової поруки, яка об'єднує суб'єктів корупційних злочинів. У цьому і потрібно вбачати призначення (місію) ч. 5 ст. 354 КК України як заохочувальної норми, що кореспондує п'ятьом згаданим у ній кримінально-правовим заборонам.

У проєкті нового КК України, розробники якого відмовляються від «подвоєння» таких значною мірою пільгових кримінально-правових інститутів, як звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання та його відбування, аналогом (наступником) ч. 5 ст. 354 КК України є ч. 9 ст. 3.4.2, згідно з якою не призначається покарання особі, щодо якої мали місце передбачені КК прохання надати неправомірну вигоду чи вимагання неправомірної вигоди та яка надала неправомірну вигоду, якщо вона сприяла розкриттю чи розслідуванню злочину щодо особи, яка просила надати чи вимагала неправомірну вигоду.

Під час захисту потребує з'ясування питання, в положенні якого саме (чинного або потенційного) закону знаходить відбиття більш вдалий, на думку здобувача, варіант кримінально-правового заохочення корупціонерів.

4. Переймаючись вдосконаленням санкцій статей КК України, зокрема присвячених відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, не варто забувати про похідний характер пеналізації щодо криміналізації. Інакше кажучи, ігнорування помилкової (безпідставної, надмірної або неточної) криміналізації уможливорює висунення помилкових або принаймні не до кінця продуманих пропозицій щодо встановлення виду і розміру покарання.

Спробую проілюструвати сказане на прикладі ст. 369² КК України

«Зловживання впливом». Якщо санкція ч. 2 чинної редакції цієї статті передбачає покарання у виді штрафу від двох тисяч до п'яти тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років, то здобувач пропонує перетворити цю санкцію на безальтернативно-кумулятивну, передбачивши у ній покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна (с. 294). При цьому за злочин, передбачений ч. 1 ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», пропонується встановити менш суворе покарання – штраф від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років, з конфіскацією майна (с. 289). На користь таких законодавчих змін наводяться загальні фрази про те, що вони (зміни) «повністю співвідносяться з міжнародними нормативними актами в сфері боротьби з корупцією, в яких передбачено право Держави визначати заходи, спрямовані на запобігання корупції» (с. 289, 294).

З урахуванням того, що суб'єкт «пасивного» зловживання впливом (ч. 2 ст. 369² КК України) є загальним (постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 березня 2021 р. у справі № 554/5090/16-к), тобто цей злочин усупереч примітці ст. 45 КК частково навіть не є корупційним у розумінні Закону України «Про запобігання корупції», а суб'єкт традиційно-корупційного злочину, передбаченого ч. 1 ст. 368 КК України, – спеціальним («публічна» службова особа), зрозуміти і, тим більше, сприйняти логіку викладених пропозицій *de lege ferenda* складно. На цей висновок не впливає та обставина, що у результаті неточної криміналізації, яку уособлює чинна редакція ст. 369² КК України, значна частина «класичного» хабарництва за участю публічних службових осіб охоплюється диспозицією ч. 2 (ч. 3) цієї статті КК, а отже, всупереч міжнародно-правовим стандартам протидії корупції (ст. 12 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 р., п. 64

Пояснювальної записки до цієї Конвенції) розглядається як прояв «фонові» корупції». І, до речі, альтернативність санкції, яка закріплена в ч. 2 ст. 369² КК України та якої здобувач чомусь пропонує позбутись, якраз і дозволяє суду враховувати притаманну на сьогодні цій кримінально-правовій забороні різноманітність суб'єктного складу торгівлі впливом, а отже, неоднаковість суспільної небезпеки різних проявів цього злочину.

Таким чином, зусилля законодавця, а отже, і науки мають бути передусім спрямовані на створення якісного нормативного підґрунтя для кримінально-правової протидії торгівлі впливом як прояву «фонові корупції», щоб досягти максимальної відповідності вітчизняного кримінального закону міжнародним антикорупційним договорам. До слова у проєкті КК України з цього питання (побудови диспозицій) спостерігається прогрес, адже із системного аналізу положень його Загальної та Особливої частин випливає, що за «пасивну» торгівлю впливом зможуть нести кримінальну відповідальність лише ті особи, які не є публічними службовими особами, функціонерами чи працівниками приватної сфери та які одержують неправомірну вигоду за вплив, що не означає використання службових повноважень, професійних обов'язків або пов'язаних з ними можливостей. Зрозуміло, таке вирішення проблеми криміналізації торгівлі впливом як абсолютно нового для кримінального права України типу соціально шкідливої поведінки має знаходити адекватне відбиття при визначенні виду і розміру покарання.

5. Дисертант висуває пропозицію доповнити КК України ст. 11¹ «Поняття корупційного кримінального правопорушення, перелік корупційних кримінальних правопорушень та їх класифікація» (с. 31, 120, 278), ознайомлення зі змістом якої і супутніми міркуваннями здобувача змушує поставити для обговорення низку питань.

Якщо для забезпечення принципу юридичної визначеності, як на цьому неодноразово наголошує пан Віталій, потрібен вичерпний перелік корупційних кримінальних правопорушень, то у чому тоді полягає сенс законодавчого закріплення такого, що потребує коментаторських зусиль, визначення поняття

корупційного кримінального правопорушення?

Чи дозволятиме це визначення визнавати корупційними і ті кримінальні правопорушення, які не фігуруватимуть у ч. 3 ст. 11¹ КК України, але які з урахуванням їх суті, що кореспондує ознакам законодавчих понять «корупційне правопорушення» і «корупція», мали б бути визнані корупційними? Якщо відповідь на це питання ствердна, то чи буде такий підхід узгоджуватись з принципом юридичної визначеності?

Якщо пропонуване визначення поняття корупційного кримінального правопорушення означає відсилку до ст. 1 Закону від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції», то чому здобувач забуває про такі, що потребують усунення, неузгодженості закріплених у цьому Законі визначень понять «корупція» і «корупційне правопорушення», з одного боку, та переліку корупційних кримінальних правопорушень (примітка ст. 45 КК України), незначно поліпшена версія якого (переліку) фігурує у проєктованій ч. 3 ст. 11¹ КК України, з іншого?

Якщо кримінальні правопорушення у сфері фінансового контролю (ст. 366², ст. 366³ КК України) не є корупційними кримінальними правопорушеннями (це впливає навіть з назви розділу XVII-I, яким пропонується доповнити Особливу частину КК України), то чому тоді вони згадуються (ч. 4) у ст. 11¹ КК України, яка, судячи з її назви, присвячена саме і тільки корупційним кримінальним правопорушенням?

Якщо статті про корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення в сфері фінансового контролю будуть об'єднані в новий розділ XVII-I Особливої частини КК України (ч. 2 ст. 11¹), то чому у переліку корупційних кримінальних правопорушень (ч. 3 ст. 11¹) продовжують фігурувати теперішні номери відповідних статей КК України?

Якщо пропонуване виокремлення в Особливій частині КК України розділу XVII-I «Корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення в сфері фінансового контролю» базується на такому видовому об'єкті, як корупція (с. 182), то як це співвідноситься зі структурою Особливої

частини КК України, яка поділена на розділи за критерієм родового об'єкта і не передбачає додаткової структуризації на підставі видових об'єктів кримінальних правопорушень? До того ж системоутворювальним чинником формування переліку корупційних кримінальних правопорушень не виступає об'єкт посягання, оскільки шкода, яка заподіюється при їх вчиненні, може бути завдана різним об'єктам кримінально-правової охорони (встановлений порядок службової і прирівняної до неї діяльності, власність, господарські відносини тощо).

На чому базується впевненість дисертанта у тому, що наявність у КК України окремого розділу, який присвячений корупційним кримінальним правопорушенням і кримінальним правопорушенням у сфері фінансового контролю та який міститиме нинішні редакції відповідних кримінально-правових заборон, сприятиме «ефективному розслідуванню ккп та належній правовій процедурі їх судового розгляду» (с. 107), «узагальненню та виробленню процесуальної єдності, що передусім позитивно позначиться на якості антикорупційного законодавства та ефективності показників боротьби з корупцією» (с. 119–120)?

Зроблені зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем, і лише підтверджують складність і злободенність проблематики, досліджуваної В. Дубасом.

З урахуванням викладеного вважаю, що дисертація «Кримінально-правові засоби протидії корупційним кримінальним правопорушенням в Україні» є кваліфікаційною науковою працею, яка містить положення, що мають істотне значення для правничої науки, а саме здійснено аналіз нормативних підстав, законодавчої регламентації і практики застосування кримінально-правових засобів протидії корупційним кримінальним правопорушенням, з урахуванням чого запропоновано виважений варіант удосконалення кримінального і кримінального процесуального законодавства України.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами.

Автор дисертації – Віталій Дубас – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

професор кафедри кримінально-правової політики

та кримінального права

навчально-наукового інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

 Олександр ДУДОРОВ

ПІДПИС
Починає
Корбуляк Н.В.
13.10.2023р.
СЕКРЕТАР НДЧ

